

# THEMANUMMER KRIMP IN DE STAD



Aan krimp werd decennialang geen aandacht besteed, maar de laatste jaren neemt de belangstelling voor het fenomeen toe, bijvoorbeeld in perifere regio's als Zeeuws-Vlaanderen, Oost-Groningen en delen van Limburg. Krimp wordt evenwel dikwijls beschouwd als iets raars, een abnormale afwijking in de marge. In de loop van de twintigste eeuw raakte Nederland zo gewend aan voortgaande groei, dat het een vanzelfsprekendheid werd. Niets is minder waar. Krimp is van alle tijden. Kijken we op een wat langere termijn, dan blijkt dat de ontwikkeling van bevolking, economie en steden wordt gekenmerkt door een afwisseling van groei en krimp. Binnen de Nederlandse architectuurgeschiedenis en erfgoedzorg is tot nog toe verrassend weinig onderzoek gedaan naar het fenomeen krimp en de gevolgen daarvan voor ons gebouwde erfgoed. Traditioneel gaat de belangstelling uit naar stadsuitbreidingen en nieuwe gebouwen, veel minder naar veranderingen in de bestaande stad en aanpassing van gebouwen, laat staan naar sloop en stedenbouwkundige transformaties ten gevolge van economische terugval.

Vorig jaar kreeg de redactie van het *Bulletin KNOB* in een tijdspanne van enkele maanden maar volkomen toevallig drie voorstellen binnen voor artikelen over krimp, alle drie vergelijkende studies naar de ruimtelijke effecten van het fenomeen in steden, van de zestiende tot en met de negentiende eeuw. Alle drie van jonge onderzoekers – je zou haast denken dat gevestigde architectuurhistorici, kinderen van de naoorlogse welvaartsstaat met zijn schijnbaar vanzelfsprekende groei en vooruitgang, niet houden van krimp. Alle drie maken ze gebruik van vernieuwende methodieken om krimp in steden te analyseren en te visualiseren door middel van *mapping*. En de spreiding van de behandelde casussen is wonderwel mooi verdeeld over Holland en Zeeland: Enkhuizen en Hoorn, Leiden en Den Haag, en Brouwershaven, Zierikzee, Veere en Middelburg. De redactie was bijzonder ingenomen met de voorstellen en besloot dit themanummer samen te stellen.

Tijdens de Gouden Eeuw maakte de Republiek een grote bloei door, maar tussen ongeveer 1700 en 1850 trad in veel steden stagnatie en terugval op, terwijl het met de plattelandseconomie vrij goed ging. Groei en krimp kunnen dus tegelijkertijd plaatsvinden. Wanneer steden in economische kerngebieden groeien, kan in de periferie krimp optreden. Een sprekend voorbeeld daarvan zijn veel havensteden in Zeeland. Deze ontstonden in de loop van de twaalfde, dertiende en veertiende eeuw, maakten een bloeiperiode door, maar vielen veelal terug vanaf de zestiende eeuw. Toen een aanzienlijk aantal steden in Holland tijdens de Gouden Eeuw expandeerde, trad in de Zeeuwse havensteden krimp op. Wat waren de ruimtelijke gevolgen daarvan? Daarover gaat het eerste artikel in dit themanummer, 'Gehavende steden', door Jan-Willem de Winter.

In de tweede bijdrage vergelijkt Minke Walda Enkhuizen en Hoorn tussen 1650 en 1850. Zij analyseert de krimp en het daaruit voortvloeiende ruimtelijk beleid in deze twee steden, ofwel: wat is de beste manier om te slopen en hoe beperken we de schade voor het stadsbeeld en de stadskas? Jelmer van der Zweep confronteert de dramatische terugval in Leiden tijdens de achttiende eeuw en in de eerste helft van de negentiende eeuw met de opmerkelijke bloei van Den Haag in dezelfde periode. Juist door het vergelijken van de krimpende textielstad met het groeiende regeringscentrum komen de verschillen in de ruimtelijke effecten scherp in beeld. Wij hopen van harte dat dit themanummer tot nadenken stemt, een inspiratiebron vormt voor nieuw onderzoek en uitdaagt tot het heroverwegen van de omgang met onze steden en het erfgoed daarbinnen; waarom altijd proberen te behouden, terwijl we weten dat veranderingen in veel gevallen onafwendbaar zijn?

NAMENS DE REDACTIE, REINOUT RUTTE